
HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI

2019-2020 Özet Notları

Dr. Mustafa Afyonluoglu

Bu dokümanın en güncel şekli, ücretsiz olarak <http://afyonluoglu.org/aof-ders-notlari/> adresinden indirilebilir.

© 2019-2021 Dr Mustafa AFYONLUOĞLU - Dokümandan alıntı yapılması halinde kaynak gösterilmesi zorunludur. Başka bir yerde yayımlanması, web sitesinin referans gösterilmesi ve orijinal şekli üzerinde ekleme, değişiklik ve kesinti yapmamak kaydı ile izne tabi değildir.

© 2019 - 2021 Dr. Mustafa AFYONLUOGLU

Sorumluluk Reddi: Bu dokümanda yer alan bilgiler 2019-2020 Eğitim Döneminde AÖF E-Kampüs'te yayımlanan ders materyalleri, ilgili eğitim videoları ve ilgili mevzuat dikkate alınarak hazırlanmıştır. Dokümandaki bilgilerde yer alan olası hata ve eksikliklerden sorumluluk kabul edilmemektedir. Adalet programı sınavlarına hazırlanmada temel kaynak olarak Anadolu Üniversitesi e-Kampüs sisteminde yer alan ders materyalleri esas alınmalıdır.

Bu dokümanın en güncel şekli, ücretsiz olarak <http://afyonluoglu.org/aof-ders-notlari/> adresinden indirilebilir.

Dokümandan alıntı yapılması halinde kaynak gösterilmesi zorunludur.

Başka bir yerde yayımlanması, web sitesinin referans gösterilmesi ve orijinal şekli üzerinde ekleme, değişiklik ve kesinti yapmamak kaydı ile izne tabi değildir.

Son Güncelleme Tarihi: 18.08.2021

Anadolu Üniversitesi
Açık Öğretim Fakültesi Adalet Programı
HUK101U Hukukun Temel Kavramları Ders Notları

ÜNİTELER

- Ünite 1: Sosyal Düzen Kuralları ve Hukuk
- Ünite 2: Hukukun Kaynakları ve Uygulanması
- Ünite 3: Hukuk Sistemleri ve Türk Hukuk Tarihi
- Ünite 4: Yargı Örgütü
- Ünite 5: Hukuki İlişkiler ve Haklar
- Ünite 6: Hakkın Kazanılması, Kaybedilmesi, Kullanılması ve Korunması
- Ünite 7: Özel Hukukun Dalları
- Ünite 8: Kamu Hukukunun Dalları

İLGİLİ MEVZUAT (Doğrudan Erişim Adresi: <http://afyonluoglu.org/aof-mevzuat-htk/>)

Temel Kanunlar

- 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>
- 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6216.pdf>
- 2797 sayılı Yargıtay Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2797.pdf>
- 2575 sayılı Danıştay Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2575.pdf>
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6100.pdf>
- 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5235.pdf>

İlgili Kanunlar

- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf>
- 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6183.pdf>
- 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemelerinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2247.pdf>

Uluslararası Sözleşmeler

- 1950 tarihli İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme (İHAS): https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020094937009_tur.pdf

İçindekiler

Kısaltmalar

ÜNİTE 1: Sosyal Düzen Kuralları ve Hukuk

Sosyal Düzen Kurallarının Özellikleri	1
Hukuk Kurallarının Öğeleri	1
Hukuk Kurallarının Özellikleri	1
HUKUKTA YAPTIRIM TÜRLERİ	2

ÜNİTE 2: Hukukun Kaynakları ve Uygulanması

Hukukun Kaynakları	3
Hukuk Kurallarının Türleri	4
Kanunların Uygulanmasına İlişkin Esaslar	4
Yorumda Kullanılan Mantık İlkeleri	5
Hakimin Takdir Yetkisi ve Hukuk Yaratması	5

ÜNİTE 3: Hukuk Sistemleri ve Türk Hukuk Tarihi

Karşılaştırmalı Hukuk	5
Türk Hukukunun Tarihsel Gelişimi	7

ÜNİTE 4: Yargı Örgütü

İlk Derece Mahkemeleri	9
İkinci Derece Mahkemeleri	10
Yargıtay	12
İdari Yargı	12
Anayasa Yargısı	13
Mali Yargı	14
Uyuşmazlık Yargısı	14
AİHM	15

ÜNİTE 5: Hukuki İlişkiler ve Haklar

KAMU HAKLARI (Bireyler ile Devlet arasındaki ilişkiler)	16
ÖZEL HAKLAR (Bireylerin kendi aralarındaki ilişkiler)	16

ÜNİTE 6: Hakkın Kazanılması, Kaybedilmesi, Kullanılması ve Korunması

Hakkın Kazanılma Olguları:	20
Hakkın Kaybedilmesi	21
Hakkın Kullanılması	21
Hakkın Korunması	22
Hukuk Davaları	22

ÜNİTE 7: Özel Hukukun Dalları

Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayırımının Belirlenmesinde Başvurulan Ölçütler	24
---	----

ÜNİTE 8: Kamu Hukukunun Dalları

Özel Hukuk Dalları.....	25
Kamu Hukuku Dalları.....	25
Anayasa Hukuku.....	26
Genel Kamu Hukuku.....	26
Ceza Hukuku.....	26
Diğer Alanlar	27

Kısaltmalar

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AY	Anayasa
AYM	Anayasa Mahkemesi
CB	Cumhurbaşkanı
İŞK	İş Kanunu
RG	Resmi Gazete
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Terörle Mücadele Kanunu

Bu özet dokümanı, AÖF Adalet Programı 2019-2020 öğretim yılı ders kitabı ve ilgili mevzuat esas alınarak hazırlanmıştır.

ÜNİTE 1: Sosyal Düzen Kuralları ve Hukuk

Sosyal İlişki: İnsanın diğer insanlarla ve kurumlarla girdiği ilişkiler

Sosyal Düzen: Sosyal ilişkilerin tabii olduğu düzen

Yaptırım: Sosyal kurallara uyulmadığı takdirde karşılaşılan tepki

Sosyal Düzen Kuralları: Sosyal düzen içinde yaşayan insanların ödevleri, hak ve yetkilerini düzenleyen kurallar:

- **Din kuralları:** Tanrı'nın emir ve yasaklarını içeren kurallar bütünü
  - Yaptırımı: manevi, Kişinin günah işleyeceği ve Tanrı tarafından cezalandırılacağına inanılır, kişi toplum dışına itilebilir
- **Ahlak kuralları:** İnsan davranışları hakkında "doğru" ya da "yanlış" bulma açısından yapılan değerlendirmelerin bütünü
  - Yaptırım: manevi (ayıplama, toplum dışına itilme, ...)
  - Türleri:
    - Nesnel/Objektif : insanın diğer bireylere karşı olan ödevleri
    - Öznel/Subjektif: kişinin kendi şahsı ve iç dünyasına karşı ödevleri
- **Görgü (nezaket) kuralları:** Gündelik ilişkilerde uyulması gereken davranış kalıpları
  - Yaptırım: manevi (kişiyi görgüsüz, kaba, saygısız olarak nitelenmek ...)
- **Hukuk kuralları**
  - Toplumsal (dışa yansıyan) davranışları düzenler
  - Kişilere yükümlülük (*yap veya yapma*) getirir veya yetki verir
  - Toplumsal barışı, adaleti ve hukuk güvenliğini sağlama amacı taşır
  - genel ve soyuttur (tek bir duruma özel hazırlanmamıştır)
  - devletin zorlayıcı gücü vardır (kurallar ve yaptırımları devlet tarafından gerçekleştirilir)
  - emir ve maddi yaptırım içerir

Sosyal Düzen Kurallarının Özellikleri

- Genel nitelik taşır, herkese uygulanır
- Sürekli
- Yaptırımlı kurallardır

Hukuk Kurallarının Ögeleri

- **Konu:** kişilerin dışarıya yansıyan ilişkileri, eylem ve işlemleri
- **Emir:** Kanun koyucunun yapılan ya da yasaklanan davranışa ilişkin iradesi
- **Yaptırım:** maddi > ceza, cebri icra, tazminat, geçersizlik, iptal

Hukuk Kurallarının Özellikleri

- İki taraflıdır (din, ahlak, görgü kuralları da aynı)
- Toplumsal irade geçerlidir (ahlak kuralları da aynı)
- Yazılı kurallardır (din kuralları da aynı)
- Yaptırımları maddi niteliktedir

Adalet¹: Ahlakla dayanan, herkese hakkı olanı veren, bireylere hürriyet ve eşitlik sağlayan, insan haklarına saygılı ve insanları mutlu eden erdem ve irade

¹ https://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg7/adnan.pdf

HUKUKTA YAPTIRIM TÜRLERİ

Ceza: (TCK md 45)

- Hapis
  - Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis
  - Müebbet Hapis
  - Süreli Hapis
- Adli Para Cezası

>> Ek olarak hükümlünün belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılabilir (TCK md 53)

Disiplin Cezaları : Belli statüde bulunan kişilere uygulanır.

- Kınama
- Aylıktan kesme
- Geçici uzaklaştırma
- İhraç
- ...

Cebri İcra : Bir borç ilişkisinde borcunu kendi rızasıyla yerine getirmeyen borçlunun devlet gücü aracılığıyla bu borcunu yerine getirmesini sağlayan yaptırım

- Yaptırımı icra daireleri gerçekleştirir.

Tazminat: Bir kimsenin hukuka aykırılık oluşturan kusurlu bir davranışı sonucu başkasına verdiği zararın o kişiye ödetilmesi

- **Maddi Tazminat:** Zarar gören kimsenin mal varlığında iradesi dışında meydana gelen eksilmenin zarar veren tarafından aynen ya da nakden giderilmesi
- **Nakden Tazminat:** zarardan sonraki durumla önceki durum arasındaki fark parayla karşılanmaya çalışılır.
- **Manevi Tazminat:** Bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik değerlerinde iradesi dışında meydana gelen eksilme sebebiyle çekilen üzüntü, elem ve kederin dindirilmesi ve telafi amacıyla durumunda yapılan maddi veya manevi (özür dileme, kınama yazısı yayımlanması ...) ödeme

Geçersizlik (Hükümsüzlük): Hukuka aykırı bir şekilde yapılan hukuki işleme uygulanan yaptırım

Yokluk: Hukuki işlem kanunun öngördüğü kurucu unsurlardan en az birine uyulmadan yapıldığı için **hiç oluşmamış sayılır** (Örnek: *evlendirme memuru önünde yapılmamış evlenme işlemi*)

Butlan:

Mutlak Butlan (Kesin hükümsüzlük): Kanunun öngördüğü kurucu unsurlara sahip olan ancak kanunun emredici hükümlerine aykırı olarak yapılan hukuki işlemler > **işlem doğar ama geçersiz sayılır**

- * Hakim bu durumu kendiliğinden dikkate almaz
- * Taraflar anlaşarak işlemi geçerli hale getiremezler
- * Bu konudaki iddialar zamanaşımına uğramaz
- * Butlana sebep olan husus ortadan kalksa da işlem geçerli hale gelmez

Nispi Butlan (İptal Edilebilirlik): Kanunun öngördüğü unsurlara sahip olan ve kanunun emredici hükümlerine aykırı olmayan bir işlemin, o işlemi oluşturan iradelerden birindeki sakatlık sebebiyle geçersiz sayılması > **işlem, iradesi sakatlanan kişinin bunu ileri sürüp ispatlamasına kadar geçerlidir.** (Genel sebepler: *yanılma, aldatma, korkutma*)

Kısmi Butlan: hukuki işlemin tamamı değil bir kısmının geçersizliği

Tek Taraflı Bağlamazlık: Geçerli bir hukuki işlemin sonuçlarını doğurması için tamamlayıcı bir dış olgunun sonradan gerçekleşmesine bağlanması (Örnek: *Bir küçüğün yaptığı sözleşme, sözleşme küçüğü bağlamaz ama diğer tarafı bağlar, veli onaylamazsa sözleşme baştan itibaren geçersiz olur*)

İptal: Hukuk kurallarına aykırı bir biçimde (*yetki, şekil, sebep, konu veya amaç yönünden*) yapılmış idari işlemlerin idari yargı organlarıncadan ortadan kaldırılması

ÜNİTE 2: Hukukun Kaynakları ve Uygulanması

Hukukun Kaynakları

Asıl Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

Normlar Hiyerarşisi: Yukarıya çıkıldıkça daha genel / üstün / soyut

Anayasa : Devletin temel yapısını, kişilerin hak ve ödevlerini, devlet organlarını ve bu organların işleyişini düzenleyen esas ve kurallar bütünü

- Değiştirilme Adımları
  - TBMM üye tamsayısının 1/3'ü ile teklif edilir
  - Genel Kurul'da iki defa görüşülür
  - Teklif kabulü için üye tamsayısının 3/5 çoğunluğunun gizli oyu gerekir
  - Cumhurbaşkanı değişikliği tekrar görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. Gönderilen kanun 2/3 çoğunlukla kabul edilirse CB halk oylamasına sunabilir. Bu durumda 1/2 kabul oyu almalıdır
  - Bu oy oranlarından ay oyla kabul edilen kanun CB tarafından iade edilmezse halk oyu için Resmi Gazete'de yayımlanır

Uluslararası Sözleşmeler : İki veya daha fazla devlet tarafından akdedilmiş olan ve TBMM'nin kabulünün ardından Cumhurbaşkanınca onaylanıp Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren bağlayıcı hukuk kuralları (**AY md 90**)

- Kanun hükmündedir

Kanun : Yetkili organ tarafından çıkarılan, genel, sürekli ve soyut hukuk kuralı (**AY md 88-89, 96**)

- Çıkarılma Adımları
  - Milletvekilleri tarafından teklif edilir
  - TBMM, katılanların en az 1/4+1 olmak üzere salt çoğunlukla karar verir
  - CB geri gönderirse kabul için salt çoğunluk aranır
  - Bu süreci geçen kanun CB tarafından yayımlanır

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi : AY ilgili bölümler ile kanunla düzenlenmesi belirtilen konular ve kanunla düzenlenen hususlar hariç yürütme yetkisiyle ilgili CB tarafından çıkartılan kararname

- Aksi belirtilmemişse, RG'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girer (**AY md 104**)
- Olağanüstü hal sırasında çıkarılan kararname **3 AY** içerisinde TBMM'de görüşülüp karara bağlanmalıdır.

Yönetmelik : Kamu kurumları kanun ve kararnamelerin uygulanmasını sağlamak üzere yönetmelik çıkarabilir

Yazısız Kaynaklar

Gelenek Hukuku : Toplumda (vicdanında) kendiliğinden oluşan kurallar

- Sürekli (*genel olarak kabul edildiği gibi en az 40 yıl*) olarak uygulanan, bağlayıcılığı ve zorunluluğu konusunda toplumda genel inanç bulunan; içeriği belli, akla uygun ve hukuka aykırı olmayan gelenekler devletçe de desteklenirse hukuk kuralı haline gelebilir. Ancak kamu hukuku alanında gelenek hukuku yer bulmamaktadır.

Yardımcı Kaynaklar

İçtihat Hukuku

Bilimsel İctihat (doktrin): Hukuk bilgilerinin hukuki konulardaki bilimsel görüş ve yaklaşımları

• Türleri:

- Şerhler: Kanunlar madde madde açıklanır, bazen yargı kararları da eklenir
- Sistemik eserler: Hukuksal konuların veya kanunların belli bir sistemiklikle incelenmesi
- Monografi: Bir tek kurum ele alınarak tüm detayları ile karşılaştırmalı olarak incelenir
- Makale: Bilimsel eserlerde yer alan kısa inceleme yazıları
- İctihat derlemesi
- Bibliyograf

Yargı İctihadı : Mahkemelerin, önlere gelen uyuşmazlıklarla ilgili vermiş oldukları kararlar

İctihadı Birleştirme Kararı: Bağlayıcıdır

Hukuk Kurallarının Türleri

- **Emredici**: Aksi kararlaştırılmaz
  - **Örnek**: *Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse 2 ay ila 1 yıl arasında hapis cezası ile cezalandırılır (TCK m. 232)*
- **Tamamlayıcı**: Tarafların serbest iradeleriyle başka türüsünü belirlemedikleri takdirde uygulanan kurallar
  - **Örnek**: *Sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça veya aksine bir adet bulunmadıkça, satıcı ve alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdürler (TBK. m. 207)*
- **Yorumlayıcı**: Tarafların iradeleri ile açıkça belirtebilecekleri hâlde belirtmedikleri konuların açığa kavuşturulmasında yardımcı olan kurallar
  - **Örnek**: *Sekiz veya 15 gün olarak belirlenmiş süre bir veya iki haftayı değil, tam sekiz veya 15 günü ifade eder (TBK m. 92)*
- **Tanımlayıcı**: Kanunların daha iyi anlaşılması için bazen belli hususların açıkça tanımlanması
  - **Örnek**: *Bir iş sözleşmesine dayalı olarak çalışan gerçek kişiye işçi denir. (İŞK. m.2)*
- **Diğer Hukuk Kuralları**: Yürürlükten kaldırıcı veya yetki verici vb. diğer kurallar

Kanunların Uygulanmasına İlişkin Esaslar

Kanunların zaman bakımından uygulanması: Kanunlar yürürlük olarak belirtilen tarihte, böyle bir tarih belirtilmemişse RG'de yayımlandıktan sonraki 45. günde yürürlüğe girer.

Kanunların geçmişe etkisi:

- (Kamu düzeni ile ilgili olanlardaki istisnalar -kazanılmış hakları etkilemiyorsa- hariç) kanunlar geri yürüyemez (Yürürlükten önceki olaylara uygulanmaz)
  - TMK: Olayların hukuki bağlayıcılığı, yapıldıkları tarihte yürürlükte olan kanunlara göre belirlenir
  - CMK: Sanık lehine olan kanun uygulanır.

Kanunların yer ve kişi bakımından uygulanması

Yersellik İlkesi: Bir kanun o devletin hakimiyet alanı ve sınırları içinde geçerlidir.

Kişisellik İlkesi: Kişinin nerede olursa olsun vatandaşlığı olduğu devletin ulusal kanunlarına tabi tutulması

- Ülkedeki kanunlar yerli ve yabancı herkese ayırım yapmadan uygulanır (Egemenlik yetkisinin uzantısı)
- Kamu hukukunda yersellik ilkesi özel hukukta kişisellik ilkesi ağır basar.

Kanunların anlam bakımından uygulanması:

- Yasama yorumu – *güncel Anayasa'da mevcut değil*
- Yargısal yorum
- Bilimsel yorum – *bağlayıcı değil*

Dilbilgisel Yorum: Kanunda belirtilen sözleri kelimelerin sözlük anlamlarını esas alarak açıklamak suretiyle yapılan yorum

Tarihsel Yorum: Kanun yorumunda kanun koyucunun sübjektif iradesinin dikkate alınması

Amaçsal Yorum: Yorumda sosyal gerçekliğe, somut gerçekliğe ve eşyanın tabiatına önem ve öncelik verilmesi

Yorumda Kullanılan Mantık İlkeleri

- Kıyas (ceza hukukunda uygulanamaz)
- Aksi ile kanıt
- Evleviyet (çoğun içinde az da vardır)

Hakimin Takdir Yetkisi ve Hukuk Yaratması

Kanunun takdir yetkisi tanıdığı durumlarda hakimin mevcut soyut hukuk kuralının belirlediği sınırlar içerisinde takdir yetkisini kullanması (örnek ceza hukukunda cezaların alt-üst sınırları)

- Hakim hakkı yerine getirmekten kaçınmaz
- Hakim çözüm için bir hukuk kuralına ulaşamazsa (ceza hukuku hariç):
  - Önce kıyas yapar
  - Benzeri hükümleri uygulamayı dener
  - Bilimsel ve yargısal içtihattan yararlanabilir
  - Gelenek hukukuna başvurur
  - Halen çözüm oluşmamışsa, kendini kanun koyucu yerine koyarak sorunu çözmeye çalışır

ÜNİTE 3: Hukuk Sistemleri ve Türk Hukuk Tarihi

Hukuk Kültürü: Belirli bir toplumda, o toplumu oluşturan bireylerce genellikle paylaşılan, hukuka ilişkin fikirler, tutumlar, değerler, kanılar ve beklentiler toplamı

Karşılaştırmalı Hukuk

- Yapılan ayırım ve karşılaştırmalar genelde özel hukuku temel alır

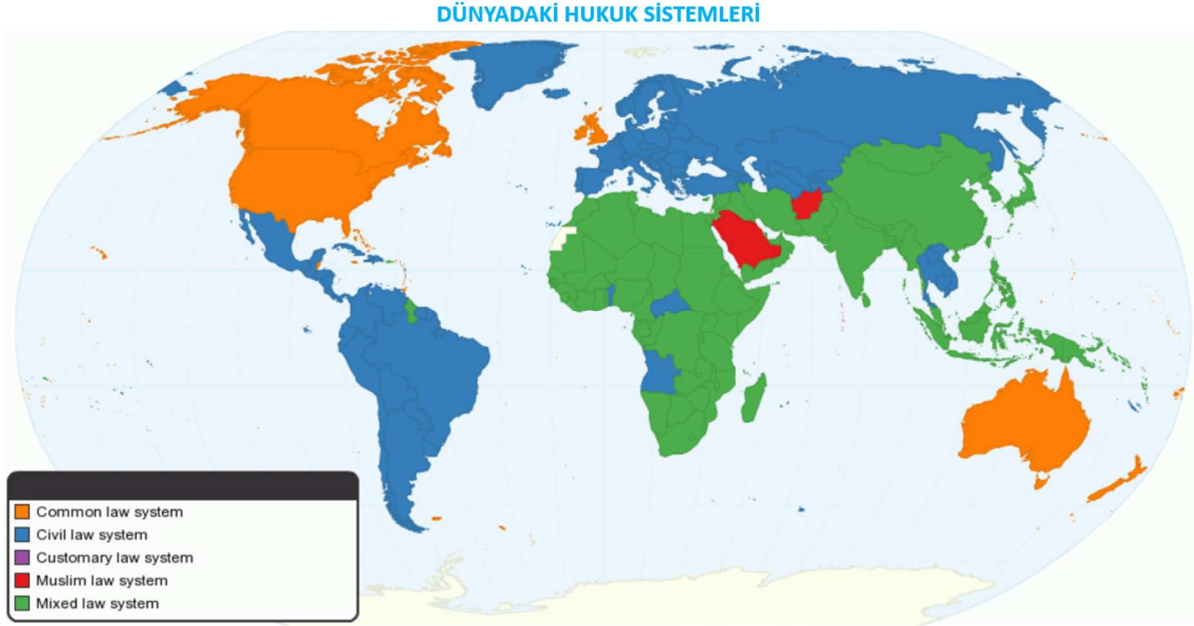
Karşılaştırmada Bulunması Gereken Unsurlar

- **Tarihsel Temeller**
- **Toplumsal ve Kültürel Zemin:** Dil, din, gelenekler, sosyo-ekonomik yapı,
- **Hukuk Teknikleri:** Hukukun yaratılması, uygulayıcıların eğitilmesi ve uygulanmasındaki teknikler ve bu alanlardaki ulusal üsluplar (*Örneğin İngiliz hukukunda örnek olaylar alınırken Kıta Avrupası hukukunda genel kavramların özel durumlara uyarlanmasına ağırlık verilir*)

Hukuk Sistemleri

- Kıta Avrupası Hukuk Sistemi: Roma Hukukuna dayalı

- Angola Amerikan Hukuk Sistemi: İctihata dayalı
- İslam Hukuk Sistemi
- Sosyalist Hukuk Sistemi

Kaynak: <http://chartsbin.com/view/aq2>

Batı Hukuk Kültürü

Kıta Avrupası Hukuku: Roma Hukuku'na (MÖ 753-MS 565) dayanır.

Roma Hukuku'nda Kurumlar

- Kişiler: Haklara ve borçlara ehil hukuk özneleri
  - Özgür insanlar (Roma vatandaşları) ve köleler (borç bakımından hak ehliyeti yoktur)
  - Aile reisi ve ona tabi olanlar
  - Yabancılar ve vatandaşlar
- Şeyler
- Davalar

Pandekt Hukuku: Orta çağda ve Rönesans'tan sonra Batı Avrupa ülkelerince iktibas edilen ve kodifikasyon (kanunlaştırma) hareketlerine kadar (XII - XIX. Yüzyıl) tamamlayıcı hukuk olarak yürürlükte bulunan Roma hukuku

- Cermen Hukuku ile harmanlanmıştır
- Roma hukukunun Almanya'da geçerli olduğu bölgenin ve zamanın gereklerine göre düzenlenmiş halidir

Anglo-Amerikan Hukuk Sistemi

- Genel kavramlara ve bağlantılı oldukları kanunlara değil örnek olay gruplarına ve bunların konu edildiği yargı kararlarına dayalıdır. (Yasama etkinliği yerine yargılama etkinliği)

İngiliz Hukuku'nun Kaynakları

- Common Law (Ortak Hukuk) : içtihadi hukuk
- Equity (Hakkaniyet) : içtihadi hukuk > Common Law uygulamalarının aşırı biçimciliğinin adalet arayışını karşılamadaki yetersizliğini giderme gereksiniminden doğdu.
- Statute Law (Yasa Hukuku) : yasa hukuku

Amerikan Hukuku

Eyaletlerin kendi yasaları ve yargı düzeni bulunur.

Amerika'nın batısına göç hareketi, hukuksuz bir toplumsal yaşam biçiminden hukuki bir toplumsal yaşam biçimine geçişin modern dünyadaki tek örneğidir.

- **Mahkeme içtihatları:** İlke olarak, önceki örnek kararlar sonrakiler için bağlayıcıdır.
- **Yasama:** Yasaların bir kısmı federal diğer kısmı eyalet (federe devlet) yasalarıdır. Aradaki denge ABD Anayasası ve onun mahkemelerce yorumu üzerinden sağlanır.

Sosyalist Hukuk Sistemi

- Marksist düşüncenin özel bir yorumuna dayalı olarak tasarlanmış bir hukuk düzenidir
- İlkeler:
  - **Sosyalist Demokrasi İlkesi:** siyasal iktidarın, işçi sınıfı ve onun partisinin önderliğinde, biçimsel burjuva demokrasisini yıkıp emekçilerin egemenliğini kuran, işçi sınıfı ve müttefiki toplumsal sınıflar eliyle kullanılması
  - **Sosyalist Yasallık:** Hukuka ilgililerin itaati (mahkemelerin parti politikasına uygun hareket etmeleri de bu ilkenin gereğidir. İlkenin kapsamını ve içeriğini komünist partisi saptar)
  - **Demokratik Merkeziyetçilik:** İktidardaki komünist partisinin ve sosyalist devlerin yönetim ve düzenleme ilkesi (alt derece mahkemeler, üst derece mahkemelerin işlemleri ile bağlıdır)

Araçsalcılık (enstrümantalizm): Hukuku, salt toplumsal değişimin bir aracı olarak gören; onun kendine özgü bir doğası olduğunu yadsıyan hukuk ideolojisi

Tedvin (codification, yasalastırma): Bir ülkede dağınık halde bulunan hukuk kurallarının, ait oldukları hukuk dalına bağlı olarak derlenip sistemli bir bütünlüğe kavuşturulması

Sovhoz: Devlet mülkiyetindeki tarım işletmeleri

Kolhoz: Devlet denetiminde tarımsal üretim yapılan kooperatif çiftlikler

Mülkiyet Biçimleri

- Devlet mülkiyeti
- Kollektif çiftlik mülkiyeti
- Kişisel mülkiyet
- Özel mülkiyet

Türk Hukukunun Tarihsel Gelişimi

İslam Hukuku

Şeriat: Dar anlamda ilahi buyrukların toplamı, geniş anlamda hukuk düzeni

Müçtehid: İçtihad eden kişi, bir konu hakkında var olan delilleri inceleyerek hüküm çıkartan din adamı

Fakih: Fıkıh bilgini, bir şeyin özüne inen ve bu şeyin tüm inceliklerini kavramayan kimse

İçtihad: Müçtehidin yaptığı iş (Kur'an ve hadislere dayanılarak, daha önce çözülmemiş bir sorunun müçtehid tarafından kıyas yoluyla çözüme kavuşturulması)

Fıkıh: İslam Hukuku

Şer-i Deliller (Kaynaklar)

Kitap: Hz Muhammed'e vahyolunmuş Tanrı kelamı

Sünnet: Hz Muhammed'in söz ve eylemleri

İcmâ: Fakihlerin bir sorun karşısında aynı çözüme ulaşmaları

Kıyas: Belli bir sorunu çözmek için ona çok benzeyen başka bir sorunun çözümüne uygulanan hükmü benzeterek uygulamak

İstihsan: Daha önce karşılaşılmamış bir durum ortaya çıktığında, fakihin kendisine uygun gelen ve genel kuralın istisnası olarak kıyasen hüküm kurması

Maslahat: Kaldırılmasında zorunlu ve kamusal yarar bulunan bir güçlüğü kaldırmak için hükmolunan çözüm

Şeriat

- İbâdât (İbadetler)
- Muâmelât (İşlemler) > *insanlar arasındaki doğumdan ölüme her tür ve düzeydeki ilişkileri inceleyen bölüm*
- Ukûbât (Ceza Hukuku)
Yaptırımlar:
  - Kisas: Kasten öldürme, yaralama fillerini işleyen kadı kararıyla işledikleri suçun aynısına maruz bırakılması
  - Had: Allah'ın haklarına karşı işlenen suçlar (zina, hırsızlık, kazf, yol kesme, içki, ...)
  - Ta'zir: Kisas ve had kapsamında olmayan suçlar (dolandırıcılık, evrakta sahtecilik, şantaj, yalancı tanıklık vd.)

Osmanlı Hukuku

- Şeriat Hukuku
- Örf Hukuku > Padişahın emirname, kanunname, yasakname adlarıyla yaptığı yasama faaliyeti

Kazasker (Kadı asker): Askerî sınıfa ait şer'î ve hukuki davalara bakan hakim

- Kadılar tarafından bakılan davaları ilgilinin talebi üzerine denetleyip, gerekirse değiştirme yetkisi vardır

Tazminat Dönemi: Gelenek ve Batı Hukuku

1839 Gülhane Hattı Hümayunu: Vatandaşların kanun önünde eşitliği

1856 Islahat Fermanı

1876 Kanun-u Esasi (Anayasa)

Batı Hukukunun Benimsenmesi

1858 Ceza Kanunu

1858 Kanunname-i Ticaret

1864 Ticaret-i Bahriye Kanunnamesi

1880 Ceza Yargılaması, Hukuk Yargılaması

1876 Mecelle > Hanefi mezhebinin medeni hukuka ilişkin fıkıh kuralları

Cumhuriyet Dönemi

430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu

442 sayılı Köy Kanunu

1926 Türk Medeni Kanunu

Türkiye Kıta Avrupası Hukuku'nun bir parçası oldu

Hukukun birliği ve tekliği sağlandı

Bağımsızlığı güvencelendirme sağlandı

Aile düzeni ve evli kadının statüsünde kökten bir değişim gerçekleştirildi

Modern hukuki düşünce ve hukuk kültürü benimsendi

ÜNİTE 4: Yargı Örgütü

Yargı: genel olarak yargı teşkilatını ve yargı organları tarafından yerine getirilen tüm işleri kapsar. Bağımsız ve tarafsız mahkemelerce somut bir hukuki uyuşmazlığın veya hak ihlalinin çözülmesi amacıyla, genel ve soyut nitelikteki hukuk kurallarının, çeşitli yargılama usûllerinin uygulanması suretiyle somut olaylara uygulanması

Yargı Kolları:

- Adli Yargı
- İdari Yargı
- Anayasa Yargısı
- Mali Yargı
- Uyuşmazlık Yargısı

İstinaf: İlk derece mahkemelerince verilen kararların bölge adliye mahkemeleri tarafından olgu ve hukuk yönünden incelenmesi (denetlenmesi) suretiyle düzeltilmesi, iyileştirilmesi veya iptal edilmesi amacıyla yönelik bir kanun yolu

Yargı Çevresi: Bir mahkemenin yargı yetkisinin sınırlarını belirleyen idarî ve coğrafi çevre

İlk Derece Mahkemeleri

Hukuk Mahkemeleri

Genel Mahkemeler

Sulh Hukuk Mahkemeleri

- ❖ Kira ilişkisinden doğan tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davalar,
- ❖ Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davalar,
- ❖ Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davalar,
- ❖ Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği diğer davalar

Asliye Hukuk Mahkemeleri

- ❖ Dava konusunun değer veya miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalar,
- ❖ Sulh hukuk mahkemesi ve diğer özel mahkemelerin görev alanları dışında kalan tüm dava ve işler

Özel Mahkemeler (Uzmanlık Mahkemesi)

- asliye ticaret mahkemesi
- aile mahkemesi

tüketici mahkemesi
iş mahkemesi
icra mahkemesi
kadaastro mahkemesi
fikri ve sınaî haklar hukuk mahkemesi

Ceza Mahkemeleri

Genel Ceza Mahkemeleri

Asliye Ceza Mahkemesi

- ❖ kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller dışında, sulh ceza hakimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işler

Ağır Ceza Mahkemesi

- ❖ Yağma, resmi belgede sahtecilik, nitelikli dolandırıcılık, hileli iflas suçları ile ilgili davalar
- ❖ devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk
- ❖ TMK kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar
- ❖ ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işler

Sulh Ceza Hakimliği

Özel Ceza Mahkemeleri

çocuk mahkemesi
çocuk ağır ceza mahkemesi
fikri ve sınaî haklar ceza mahkemesi
icra ceza mahkemesi

- Hukuk mahkemesinin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi Adalet Bakanlığı'nın önerisi ile HSK tarafından belirlenir.
- Genel mahkemeler (asliye ticaret mahkemesi hariç) tek hakimlidir
- Cumhuriyet Başsavcılığı
  - kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya yaptırmak
  - yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak
  - kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak ve izlemek

İkinci Derece Mahkemeleri

Bölge Adliye Mahkemeleri (BAM)

Yapısı:

- Hukuk Daireleri
  - İlk derece hukuk mahkemelerinden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılan istinaf başvurularını karara bağlamak
  - Yargı çevresi içerisinde bulunan ilk derece hukuk mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek
  - Yargı çevresindeki yetkili ilk derece hukuk mahkemesinin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı sınırları kapsamının belirlenmesinde tereddüt edildiği takdirde, o davanın bölge adliye mahkemesi yargı çevresi içerisinde başka bir hukuk mahkemesine nakline veya yetkili mahkemenin tayinine karar vermek
- Ceza Daireleri

- İlk derece ceza mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak istinaf başvurularını karara bağlamak
  - Yargı çevresi içerisinde bulunan ilk derece ceza mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyumsuzluklarını çözmek
  - Yargı çevresindeki ilk derece ceza mahkemeleri hâkimlerinin davayı görmeye hukuki veya fiili engellerinin çıkması hâlinde, o davanın bölge adliye mahkemesi yargı çevresi içerisinde başka bir adli yargı ilk derece ceza mahkemesine nakli hakkında karar vermek
- HSK olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından kurulur
  - Aslî görevi, adli yargı ilk derece mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak istinaf başvurularını inceleyip karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer işleri yapmaktır

BAM Yargı Alanları (15 BAM)

Kaynak: https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/EK_BAM%20Harita.pdf (17.08.2021)

BÖLGE	YARGI ÇEVRESİ
Adana	Adana, Mersin, Osmaniye, Hatay
Ankara	Ankara, Çankırı, Eskişehir, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir
Antalya	Antalya, Burdur, Denizli, Isparta
Bursa	Balıkesir, Bursa, Bilecik, Çanakkale, Yalova
Diyarbakır	Batman, Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Mardin, Şırnak, Siirt
Erzurum	Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzincan, Kars, Iğdır, Tunceli
Gaziantep	Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Şanlıurfa
İstanbul	Edirne, İstanbul, Kırklareli, Tekirdağ
İzmir	Aydın, İzmir, Manisa, Muğla, Uşak
Kayseri	Kayseri, Nevşehir, Niğde, Sivas, Yozgat
Konya	Afyonkarahisar, Aksaray, Karaman, Konya
Sakarya	Bartın, Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak
Samsun	Amasya, Çorum, Ordu, Samsun, Sinop, Tokat
Trabzon	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Trabzon, Rize
Van	Bitlis, Hakkari, Muş, Van

Yargıtay

- Adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merci olan yüksek mahkeme
- Karar Organları:
  - Hukuk Genel Kurulu
  - Ceza Genel Kurulu
  - Büyük Genel Kurul
  - Başkanlar Kurulu
  - Yüksek Disiplin Kurulu
  - Yönetim Kurulu
- Daireler:
  - 12 Hukuk Dairesi
  - 12 Ceza Dairesi
- Büyük Genel Kurul görevleri arasında, içtihat uyuşmazlıklarını gidermek içtihatları birleştirmek yer alır

Hukuk ve Ceza Genel Kurulları

- Yargıtay dairelerince verilen bozma kararlarına direnen bölge adliye mahkemesi ve ilk derece mahkemesi kararlarının ve ilk derece mahkemesi olarak Yargıtay ilgili dairesi tarafından verilen hükümlerin temyiz yoluyla incelemesini yapmak
- İçtihatların birleştirilmesine karar vermek

İdari Yargı

- Hukuka aykırı idarî işlemlere karşı açılan iptal davaları veya idarî eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan zarar görenler tarafından açılan tam yargı davaları ve kamu hizmetlerinin yürütülmesi için yapılan idarî sözleşmelerden kaynaklanan davaların görüldüğü yargı kolu
- Dereceler:
  - İlk Derece Mahkemeler:
    - İdare Mahkemeleri
    - Vergi Mahkemeleri
  - İkinci Derece Mahkemeler:
    - Bölge İdare Mahkemeleri (BİM)
  - Üst Mahkeme:
    - Danıştay

İdare Mahkemeleri:

- Görevler:
  - İptal davaları
  - Tam yargı davaları
  - Tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan idarî sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar

Vergi Mahkemeleri:

- Görevler:
  - Genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davalar
  - 6183 kapsamındaki davalar

BİM:

- Adalet Bakanlığı tarafından kurulur.
- Kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi bakanlığın önerisi ve ilgili bakanlıkların onayı ile HSK tarafından yapılır
- Mahkemeler arasındaki iş bölümü HSK tarafından belirlenebilir
- **Görevler:**
  - idare ve vergi mahkemeleri kararlarına karşı yapılan istinaf başvurularını inceleyip karara bağlamak
  - yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını kesin karara bağlamak
  - İlk derece mahkemelerince yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamak
  - Yargı çevresi içinde bulunan yetkili ilk derece mahkemesinin bir davaya bakmasına fiili veya hukuki bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı çevresi sınırlarında tereddüt edildiği veya iki mahkemenin de aynı davaya bakmaya yetkili olduklarına karar verdikleri hâllerde, o davanın bölge idare mahkemesi yargı çevresi içinde bulunan başka bir mahkemeye nakline veya yetkili mahkemenin tayinine karar vermek
- **Birimler:**
  - Başkanlık
  - Başkanlar Kurulu
  - Daireler (İdare Dairesi, Vergi Dairesi)
  - Adalet Komisyonu
  - Müdürlükler

Danıştay:

- **Görevler:**
  - Kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme (temyiz) merci
  - Kanunla gösterilen belli davalara ilk ve son derece mahkemesi
  - Kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin imtiyaz sözleşmeleri hakkında görüş bildirmek
  - İdarî uyuşmazlıkları çözmek
- **Karar Organları:**
  - Danıştay Genel Kurulu
  - İdari İşler Kurulu
  - İdari Dava Daireleri Kurulu
  - Vergi Dava Daireleri Kurulu
  - İçtihatları Birleştirme Kurulu
  - Başkanlar Kurulu
  - Başkanlık Kurulu
  - Yüksek Disiplin Kurulu
  - Disiplin Kurulu
  - Daireler
    - 9 Dava Dairesi
    - 1 İdari Daire

Anayasa Yargısı

- Geniş anlamda: Anayasa hukuku sorunlarının herhangi bir yargısal süreç içinde karara bağlanması,
- Dar anlamda: kanunların ve diğer bazı yasama işlemlerinin Anayasa'ya uygunluğunun yargısal merciler tarafından denetlenmesi

- **Yapısı:**
  - 15 Üye:
    - TBMM: **2 üyeyi** Sayıştay Genel Kurulu'nun gösterdiği adaylardan, **1 üyeyi** baro başkanlarının gösterdiği adaylardan gizli oylama ile seçer
    - Cumhurbaşkanı: **3 üyeyi** Yargıtay **2 üyeyi** Danıştay Genel Kurulu'nun gösterdiği adaylardan, en az 2'si hukukçu olmak üzere **3 üyeyi** YÖK'ün gösterdiği adaylardan, **4 üyeyi** üst kademe yöneticiler, serbest avukatlar, 1. Sınıf hakim ve savcılar ile Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.
- Üyeler **12 YIL** için seçilirler
- Başkan ve başkanvekili **4 YIL** için seçilir
- 65 yaşını dolduran üye emekliye ayrılır

Anayasa'ya Uyumluk Denetimi

Soyut Norm Denetimi: Anayasa'da öngörülen belirli kişiler tarafından AYM'de iptal davası açılması

- İptal davası açma hakkı:
  - Cumhurbaşkanı
  - TBMM'de en fazla üyeye sahip 2 siyasi parti grubu
  - TBMM üye tamsayısının 1/5 i kadar üye
- İptali istenen normun RG'de yayınlanmasından sonra **60 GÜN** içinde dava açılmalıdır.

Somut Norm Denetimi: Görülmekte olan (derdest) bir dava aracılığıyla, itiraz yoluyla denetim

- Bir davada, davaya bakan mahkemenin, uygulanacak kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasını ciddî bulursa, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurması ve Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakması suretiyle gerçekleşir
- AYM **5 AY** içinde kararını vermelidir

Bireysel Başvuru: Olağan kanun yolları tüketilmiş olmak şartıyla, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin kamu gücü tarafından ihlal ettiği iddiasıyla gerçek kişilerin AYM'ye başvurması

Mali Yargı

- Kamu idarelerinin etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak çalışması ve kamu kaynaklarının öngörülen amaçlara ve kanunlara uygun olarak elde edilmesi, muhafazası ve kullanılması için gerekli denetimin gerçekleştirilmesi ve sorumluların hesap ve işlemlerinin kesin hükme bağlanması
- Bu konuda idari ve yargısal yetkili kurum **SAYIŞTAY**'dır

Sayıştay

- **Görevleri:**
  - Merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını, TBMM adına denetlemek ve ayrıca sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak
  - Mahalli idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması
- Vergiler, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır

Uyuşmazlık Yargısı

- AYM hariç farklı yargı kolları arasında ortaya çıkan yargı yolu uyumsuzluklarını gidermek amacıyla teşkil edilen yargı kolu
- Bu konuda görevli ve yetkili yüksek merci **UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ**'dir

Uyuşmazlık Mahkemesi

- Bir başkan altı asıl altı yedek üye bulunur
- Başkan ve üyeler **4 YIL** için seçilir

Olumlu Görev Uyuşmazlığı: Açılmış olan bir davada ileri sürülen görev itirazının reddi üzerine, ilgili Başsavcı veya savcılar tarafından görev konusunun incelenmesinin Uyuşmazlık Mahkemesi'nden istenmesi

Olumsuz Görev Uyuşmazlığı: Yargı mercilerinin tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada kendilerini görevsiz görmeleri ve bu yolda verdikleri kararların kesin veya kesinleşmiş olması (Talep davanın taraflarınca ileri sürülebilir)

AİHM

- Sözleşme, Türkiye tarafından 18 Mayıs 1954 tarihinde onaylanmıştır.
- Her devleti, önerdiği adaylar arasından bir hakim temsil eder
- Her hakim Avrupa Parlamenterler Meclisi tarafından **6 YIL** için seçilir
- **AİHM Organları:**
  - **Genel Kurul**
    - Tüm hakimlerden oluşur
    - 2/3'ü ile toplanır
  - **Komite**
    - 3 hakimden oluşur
    - Oybirliği ile karar alır, bu karar kesindir
  - **Daire**
    - 7 hakimden oluşur
    - Komitenin karar vermediği başvuruları inceler ve esastan karar verir
  - **Büyük Daire**
    - 17 hakimden oluşur
- **AİHM'ye Başvuru:**
  - İç hukuk yolları tükenmiş olmalıdır
  - 6 ay içinde başvuru yapılmalıdır
  - Başvuru, sözleşmecı devletlerin herhangi birinin dilinden olabilir
  - Başvuru kabul edilirse önce dostane çözüm süreci (DÇS) başlatılır
  - DÇS başarılı olamazsa başvuru esastan incelenir, inceleme duruşmasız yapılır
  - Hak ihlali varsa mahkeme tazminata hükmedebilir
  - Mahkemenin kesin kararı, uygulamayı denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilir.

ÜNİTE 5: Hukuki İlişkiler ve Haklar

Hak: hukuk tarafından tanınan, yararlanılması hak sahibinin iradesine bırakılan ve korunmasını isteme hususunda bireyin yetkili sayıldığı menfaatlerdir.

Objektif Hukuk: Hukukun tamamı = HUKUK

Sübjektif Hukuk: Objektif hukukun kişilere bahsettiği yetkileri ifade eden kısmı = HAK

= Hukuk düzeninin kişilere tanıdığı yetkilere ve kişilerin hukuk düzeni tarafından korunan menfaatlerine hak denir.

Hakların Niteliğine İlişkin Kuramlar

- İrade Kuramı
- Menfaat Kuramı
- Karma Kuram

KAMU HAKLARI (Bireyler ile Devlet arasındaki ilişkiler)

- **Genel Nitelikli Kamu Hakları:** Anayasa Md 12: "Temel Hak ve Ödevler"
  - **Kişisel kamu hakları:** koruyucu kamu hakları (negatif statü hakları) --> Devlet tarafından aşılamayacak ve dokunulamayacak özel alanının sınırlarını çizen hak ve hürriyetlerdir.
Örnek: Özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, din ve vicdan özgürlüğü
  - **Sosyal ve ekonomik kamu hakları:** (pozitif statü hakları = isteme hakları)
Örnek: Toplu iş sözleşmesi, sosyal güvenlik hakkı
  - **Siyasal kamu hakları:** Katılma hakları = aktif statü hakları
Örnek: seçme ve seçilme hakkı, kamu hizmetine girme hakkı
- **Özel Nitelikli Kamu Hakları:** Belli kişilerin kamu kuruluşları ile olan ilişkilerini düzenleyen kamu hakları
Örnek: Devlet memurlarının aylık hakkı

ÖZEL HAKLAR (Bireylerin kendi aralarındaki ilişkiler)

Mahiyetine Göre Özel Haklar

- **Mutlak Haklar:** Herkese karşı ileri sürülebilen ve hak sahibi tarafından istenilen şekilde kullanılabilen haklardır.
  - Mallar üzerindeki mutlak haklar (**hâkimiyet hakları**)
    - Maddi mallar üzerindeki mutlak haklar (**aynî haklar**)
      - **Mülkiyet hakkı:** Sahibine tam ve sınırsız yetki verir.
      - **Sınırlı aynî haklar:** Mülkiyet hakkının bünyesinde barındırdığı kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkilerinden sadece bir kısmını hak sahibine tanır. Kanunda sınırlı sayıda sayılmıştır. Yenisinin yaratılması sadece kanunla gerçekleştirilebilir. Bir sözleşme ile ya da başka kanalla yeni bir sınırlı aynı hak türetilemez.
      - **İrtifak hakları:** Başkasına ait (başkasının mülkiyetinde olan) bir eşyayı **kullanma veya ondan yararlanma yetkisini** verir.
        - **Aynî irtifak hakları:** Genellikle iki taşınmazdan birinin diğeri üzerinde haiz olduğu hak şeklinde ortaya çıkar.
        - **Şahsi irtifak hakları:** Bir mal üzerinde kişiler lehine kurulan haklardır. (oturma hakkı, intifa hakkı...)
        - **Karma irtifak hakları:** Bir taşınmaz lehine veya belli bir kişi lehine kurulur.
      - **Taşınmaz yükü:** Bir taşınmazın malikinin yalnız o taşınmazla sorumlu olmak üzere diğeri bir kimseye bir şey vermek veya bir iş yapmakla yükümlü kılınmasıdır. (MK Md 839)

x'nin bir domates tarlası, y'nin de bir salça fabrikası olsun. x ile y arasında yapılan sözleşmeye göre her yıl x 1 ton domatesi y ye vermeye borçlanıyor. y de domatesleri sadece x'den almayı taahhüt ediyor. y domates alma işini güvence altına almak istiyor, x de domates tarlasını teminat olarak gösteriyor. bu taşınmaz yükü olur. taşınmaz yükünde teminat olarak gösterilen taşınmaz, verme borcunun doğrudan konusunu teşkil etmek zorundadır. x

teminat olarak domates tarlasını değil de evini teminat olarak gösterse bu **ipotek** olur, taşınmaz yükü olmaz.

From <<https://eksisozluk.com/taşınmaz-yukumluluğu--1413546>>

- **Rehin hakları:** Güvence teşkil eden haklardır. Alacağını borçlusundan alamaması hâlinde rehin verilmiş olan şeyi sattırıp paraya çevirmek yoluyla alacağını tahsil etmek yetkisini verir.
Taşınır rehni: teslim koşullu taşınır rehni
Taşınmaz Rehni:
  - İpotek
  - İpotekli borç senedi
  - İrat senedi
- Maddi olmayan mallar (gayrimaddi mallar) üzerindeki mutlak haklar
  - Fikir ve sanat eserleri (5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu)
  - Sınai eser ve markalar (6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu)
- Şahıslar üzerindeki mutlak haklar (**kişilik hakları**)
  - Hak sahibinin kendi şahsiyeti üzerindeki mutlak hakları
  - Başkalarının şahsiyeti üzerindeki mutlak haklar
- **Nispi Haklar:** Sadece belirli kişilere karşı ileri sürülebilen haklardır.
  - Alacak Hakları
    - Alelade alacak hakları
      - Hukuki işlemler
        - Tek taraflı hukuki işlemler
        - Çok taraflı hukuki işlemler
      - Haksız fiil
      - Sebepsiz zenginleşme
    - Güçlendirilmiş (etkisi kuvvetlendirilmiş) alacak hakları
  - Grup Hakları

Konularına Göre Özel Haklar

- Malvarlığı (mamelek) hakları
Örnek: Mülkiyet hakkı, alacak hakkı
- Kişilik Hakları
Örnek: Şeref ve haysiyet, Vücut bütünlüğü

Kullanılmalarına Göre Özel Haklar

- Devredilebilen Haklar
Örnek: Mülkiyet hakkı, telif hakkı, alacak hakkı (temlik)
- Devredilemeyen Haklar
Örnek: AYNİ HAK: oturma ve yararlanma hakkı, NİSBİ HAK: nafaka hakkı, SIKI SIKI BAĞLI: boşanma hakkı, nişan bozma hakkı

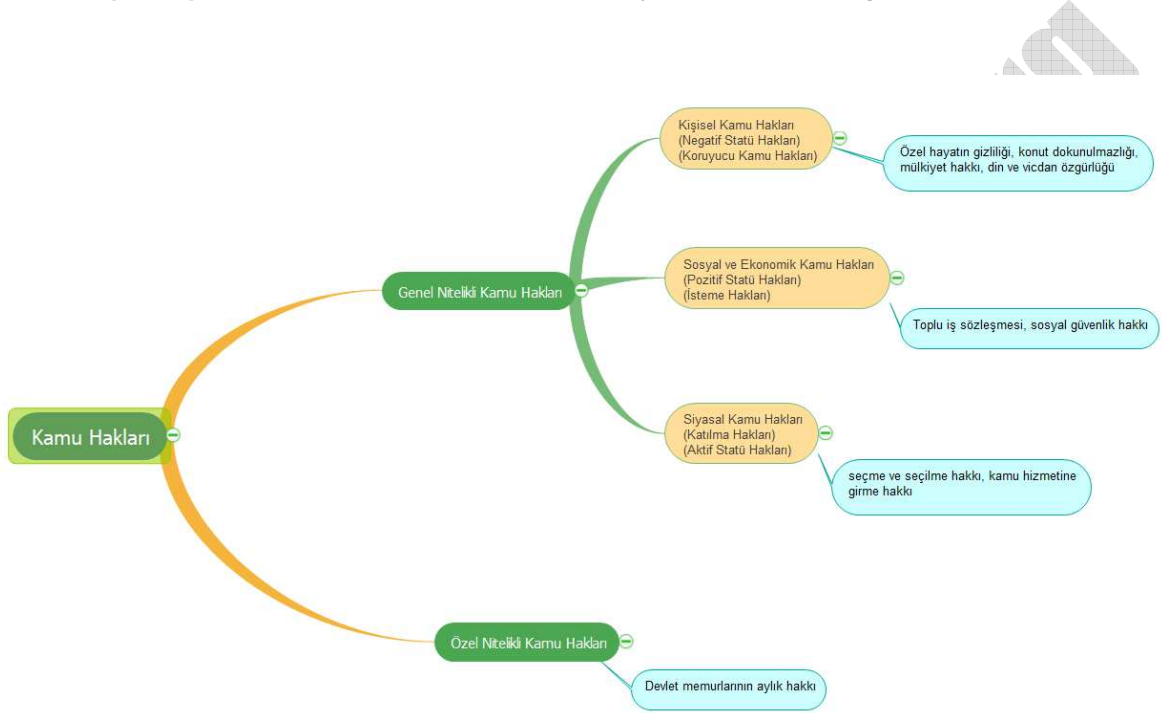
Amaçlarına Göre Özel Haklar

- Yenilik Doğuran (inşai) Haklar
  - Kurucu (yaratıcı) yenilik doğuran haklar
Örnek: sözleşme hakkı, geri alım (vefa) hakkı, ön alım (şuf'â) hakkı
  - Değiştirici Yenilik Doğuran Haklar
Örnek: ayıplı mal için satış bedelinden indirim talep hakkı
  - Bozucu Yenilik Doğuran Haklar
Örnek: boşanma hakkı
- Alelade Haklar (yenilik doğurmayan yalın haklar)

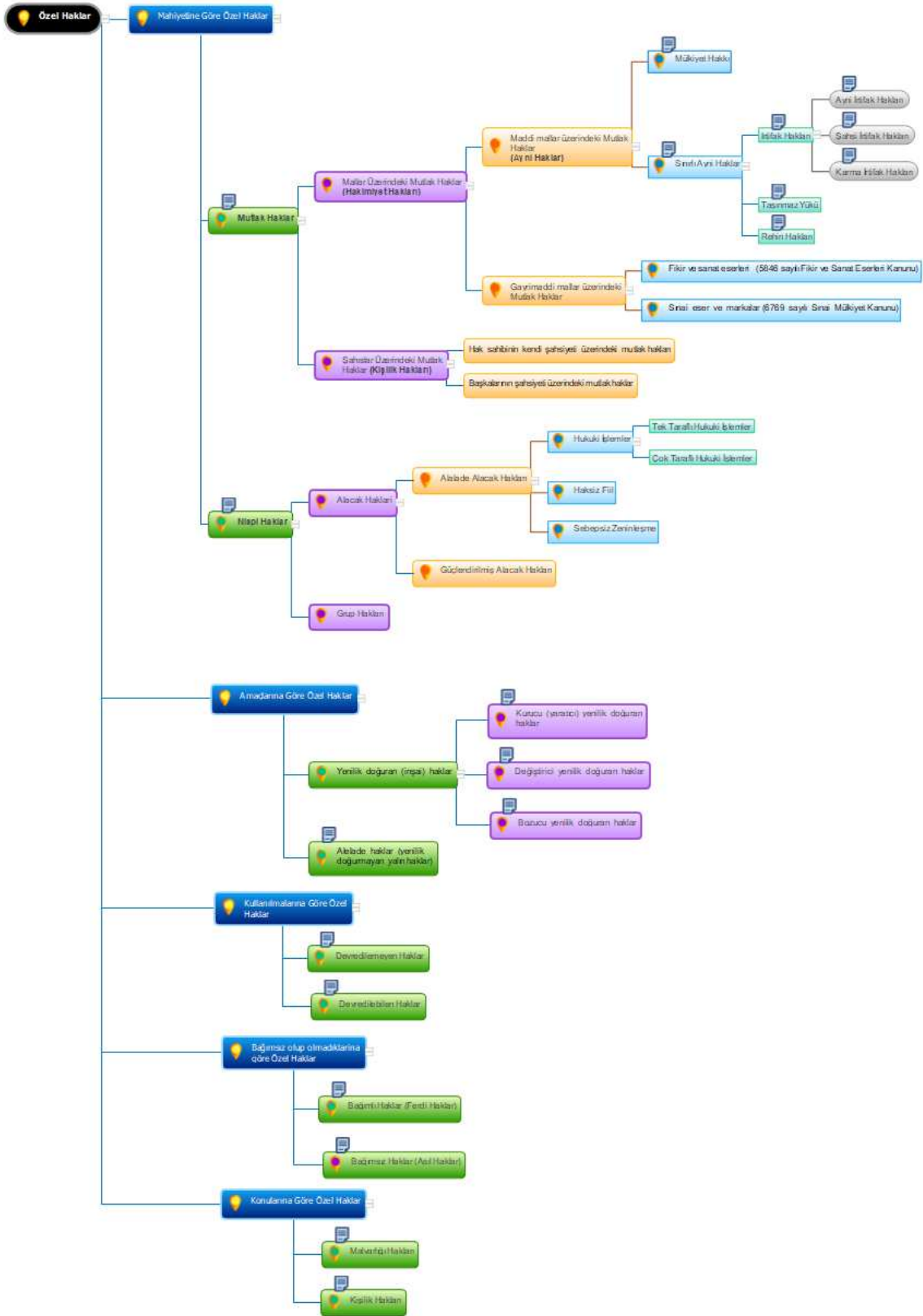
Örnek: Velayet altındaki çocuğa öğüt verme hakkı

Bağımsız Olup Olmadıklarına Göre Özel Haklar

- Bağımsız haklar (asıl haklar): Diğer hakların kullanılmasına bağımlı değildir.
Örnek: mülkiyet hakkı, alacak hakkı
- Bağımlı haklar (fer'i haklar): Asıl sözleşme yükümlülüğü yerine getirildiğinde bu hak otomatik olarak ortadan kalkar
Örnek: ipotek hakkı: bankadan kredi çekeceğim zaman banka evi ipotek gösterme şartı getirilir. Ana parayı bankaya ödediğim andan itibaren (*sözleşme yükümlülüğümü yerine getirdiğim anda*) bankanın bu ev üzerindeki ipotek hakkı kendiliğinden kalkar.

ÜNİTE 6: Hakkın Kazanılması, Kaybedilmesi, Kullanılması ve Korunması

Hakkın Kazanılma Olguları:

Hukuki Olay	Hukuk düzeninin kendilerine hukuki sonuçlar bağladığı olaylardır
Hukuki Fiil	Hukukun kendisine hukuki sonuç bağladığı insan iradesidir: A. Hukuka Uygun Filler 1. İrade veya iş ve emek açıklamaları: a. Hukuki işlem i. İrade Açıklaması ii. Hukuki Sonuç b. Hukuki işlem benzeri fiiller c. Maddi fiiller: irade açıklaması yoktur 2. Bilgi veya haber verme (tasavvur) açıklamaları 3. Duygu Açıklamaları: vasiyetnamesini tehditle değiştiren kişinin diğerini affettiğini belirtmesi B. Hukuka Aykırı Filler: 1. Haksız Fiil: Trafikte birisinin aracına çarpmak 2. Borca aykırı fiiller (borca aykırılık):
Hukuki İşlem	Bir veya birden fazla kişinin hukuki bir sonuca yöneltilmiş irade açıklamasıdır.

Hakların Kazanılması

- **Aslen Kazanma:** hakkın ilk kez doğması ve bu hakka sebep olan kişinin hakka sahip olması --> telif (roman), patent, yeni doğmuş çocuk üzerinde anne babanın velayet hakkı, bir kişinin kazandırıcı zaman aşımı suretiyle bir malın hakkını kazanması
- **Devren Kazanma** (fer'en iktisap): Parasal bir alacağın temlik edilmesi (borcun bana değil, benim borcumun olduğu diğer şahsa ödenmesinin istenmesi): Bu durumda diğer kişi alacağını devren kazanmış olur, ev satın alınması: önceki malikinden evin devralınması, araba satın alınması, İyiniyet bu alanda etkin rol oynar.
  - Külli Halefiyet: Hak, bütün alacak (aktif) ve borçları (pasif) ile devredilir
  - Cüz'i Halefiyet: Sadece bir kısım haklar bir kimseden başka bir kimseye devir yoluyla geçirilir

İyiniyet, bir hak kazanılırken hakkın kazanılmasına engel olan bir sebebin mevcudiyeti veya o hakkı kazanmak için gerekli olan bir unsurun yokluğu hakkında gerekli özeni göstermesine rağmen kişide var olan, makul görülebilen bir yanlış bilgi ya da bilgisizliktir. TMK Md 3 kapsamında **iyiniyet bir karinedir**.

Örnek: Bedelini ödeyip bir TV aldınız (satan kişinin bu malı satma yetkisine - tasarruf yetkisine sahip mal sahibi olduğunu farz edersiniz) ancak TV'yi size satan kişi alın sahibi değilse, yani bu mal o kişiye emanet edilmişse, hukuk size der ki "*hatalı bilgi senin kendi kusurundan kaynaklanmamış, o sebeple senin iyi niyetini koruyorum, sen bu malikliği bilmeden aldın*"

- Örnek: Ben rızamla gömleğimi kuru temizleyiciye verdim (kendi rızamla teslim ettim, yani burada kuru temizleyici **emin sıfatıyla zilliyetçidir**, mal sahibinin iradesi dışında -çalışarak almamıştır) ancak sonra kuru temizlemeci bu gömleği benim haberim olmadan bir başkasına sattıysa, hukuk 3. kişinin (mal alan kişinin) iyi niyetini korur.

- Eğer kuru temizlemeciye verdiğim pantolonun cebinde kalemi unutmuş isem bu kalemi rıza ile vermemişimdir. Bu durumda kuru temizlemeci kalemi 3. kişiye satarsa, kanun 3. kişinin iyi niyetini belli şartlar altında korumaz "Hukuk 5 yıl içinde kalemin asıl sahibine 5 yıl içinde taşınır davası açma hakkı sunar. Bu dava açılmazsa kalemi satın alan kişi, bu malın maliki haline gelir) İSTİSNA: Para ve hamiline yazılı senetlerde bu geçerli değildir. Para bulanıdır.
- Hukukta taşınmazlarda iyiniyet korunur çünkü tapuya güven ilkesi vardır.
- Ancak taşınırlarda malın kişinin iradesi ile elinden çıkıp çıkmadığına bakılır

Uysurlar:

- Kişi hatalı (yanlış) bir bilgiye sahip veya bilgisiz olmalıdır.
- Bu hatalı (yanlış) bilgi veya bilgisizlik kendi kusurundan ortaya çıkmış olmamalıdır.
- Bu hatalı (yanlış) bilgi veya bilgisizlik; ya yalnız hakkın doğumu veya kazanılması anında bulunmalı ya da devamlı olarak mevcut olmalıdır.

İstisnai Durumlar:

- Ayırt etme gücü bulunmayanın korunması
- Malı çalınanın korunması
- Malı elinden rızası olmadan çıkmış olan kişinin korunması
  - Malı kaybolmuş kişinin korunması
  - Malı çalınmış kişinin korunması
  - Malı gasp edilmiş kişinin korunması

Örnek Uygulamalar

TMK Md 712: iyiniyetli olan kişinin, taşınmazı on yıl süre ile davasız ve aralıksız (zilyet olarak) elinde bulundurması hâlinde, onuncu yılın sonunda taşınmazın mülkiyetini (olağan) zamanaşımı yoluyla kazanmasına imkân vermektedir.

Hakkın Kaybedilmesi

- Hakkın nispi kaybı >>> Devredilmesi
- Hakkın mutlak kaybı >>> Tamamen ortadan kalkması : Kişilik hakları ve velayetin ölüm ile ortadan kalkması ya da hak konusu şeyin telef olması, kazandırıcı zaman aşımı ile hakkın başka kişiye geçmesi, bir kişinin taşınırını terk etmesi (sahipsiz eşya) gibi

Hakkın Kullanılması

>> hukuk düzenince korunan menfaatler çerçevesinde kendisine tanınan yetkilerinden faydalanmak üzere kişinin harekete geçmesidir.

Davranış Kuralları: Kişilerin haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken hangi kurallara göre hareket edeceklerini gösteren, başka deyişle hakların kapsamını ve içeriğini düzenleyen kurallar (TMK Md.2 : objektif iyi niyet kuralları)

Dürüstlük kuralları MK Md 2/1: (objektif iyi niyet kuralları), dürüst, normal, orta zekalı, makul kişilerin, toplum içinde karşılıklı güvene, ahlaka ve dürüstlüğe dayalı davranışları sonucunda ortaya çıkan ve toplumun ihtiyaçlarıyla iş hayatının gereklerine uygun olduğu ölçüde herkesçe benimsenen yazılı olmayan kuralların tümü

Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı: MK Md. 2/2:"Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz"

Kanuna Karşı Hile: Bir emredici hukuk kuralının hukuka aykırı bir fiil için öngördüğü yaptırımdan korunmak amacıyla kanunda yer alan bir başka kuraldan yararlanarak yasaklanmış sonucu elde etmek

Örneğin:

Vatandaşlık elde etmek için evlilik yapılması, dürüstlük kuralına aykırıdır = hakkın kötüye kullanımı = kanuna karşı hile.

Aynı evde yaşadığı halde babadan kalan sosyal güvenlik haklarını kullanabilmek için boşanmaları dürüstlük kuralına aykırıdır.

Hakkın Kötüye Kullanılması - Şartları

1. Hukuk düzeni (kanun) tarafından tanınmış bir hakkın varlığı,
2. Bu hakkın (haklı bir menfaatin yokluğu, hakkın sosyal veya ekonomik amacından saptırılması gibi) açıkça dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanılması,
3. Hakkın dürüstlük kuralına aykırı kullanılmasından başkalarının zarar görmüş veya zarar görme tehlikesiyle karşılaşmış olmaları.

Hakkın Korunması

Talep Hakkı: Hukuki ilişkinin içeriğini oluşturan edimin yerine getirilmesini, yükümlü olan kişiden istemek yetkisi

Dava Hakkı: Talep hakkını Devletin tarafsız ve bağımsız yargı organları (mahkemeler) önünde ileri sürme ve onlar aracılığı ile yerine getirilmesini isteme yetkisi

Dava: Bir kişinin hakkının korunması ya da elde edilmesi, bir uyuşmazlığın halli veya önlenmesi yahut bir kişiye karşı hukuki bir etkinin sağlanması için mahkeme yoluyla Devletin harekete geçmesinin istenmesi

Çekişmeli Yargı: Bir mahkemenin önüne gelen davada, davacı ve Davalının yer alması

Çekişmesiz Yargı: Bir mahkemenin önüne gelen davada, sadece Davacı'nın yer alması

Hukuk Davaları

1. Eda Davası

- a. Tazminat davası (bir zararın giderilmesi)
- b. İfa davası (davalının bir borunu yerine getirmesi)
- c. İstihkak Davası: (mülkiyet hakkına bağlı olarak bir malın iadesi)

Zaman aşımı:

- Kaybedilen ve çalınan eşya bakımından: **5 yıl**
TMK md 989-*Taşınır çalınan, kaybolan ya da iradesi dışında başka herhangi bir şekilde elinden çıkan zilyet, o şeyi elinde bulunduran herkese karşı beş yıl içinde taşınır davası açabilir.*
Bu taşınır, açık artırmadan veya pazardan ya da benzeri eşya satanlardan iyiniyetle edinilmiş ise; iyiniyetli birinci ve sonraki edinenlere karşı taşınır davası, ancak ödenen bedelin geri verilmesi koşuluyla açılabilir.
- İyiniyet Karinesi kapsamında Taşınmazlarda: **10 yıl**
TMK md 712: *iyiniyetli olan kişinin, taşınmazı on yıl süre ile davasız ve aralıksız (zilyet olarak) elinde bulundurması hâlinde, onuncu yılın sonunda taşınmazın mülkiyetini (olağan) zamanaşımı yoluyla kazanmasına imkân vermektedir.*
- miras sebebiyle ise **10 yıl** (iyiniyetli olmayanlar için **20 yıl**)
TMK md 639- *Miras sebebiyle istihkak davası, davacının kendisinin mirasçı olduğunu ve iyiniyetli davalının terekeyi veya tereke malını elinde bulundurduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde miras bırakanın ölümünün veya vasiyetnamenin açılmasının üzerinden on yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. İyiniyetli olmayanlara karşı zamanaşımı süresi yirmi yıldır.*
- icra iflasa göre **7 gün , zilyetlik**

2. Tespit Davası

3. İnşai Dava: Yenilik Doğuran Dava

4. **Belirsiz Alacak Davası:** davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilme-sinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı, hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle açılabilen dava

5. **Topluluk Davası:** dernekler ve diğer tüzel kişiler, statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının yahut temsil et-tikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına, ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlâl edilmesinin önüne geçilmesi için açtıkları davalar

Savunma Şekilleri

- İnkâr
- İtiraz
- Def'i İleri Sürülmesi

Hakkın, Kişinin Kendisi Tarafından Korunması (İstisnai Durumlar)

- Haklı savunma (meşru savunma/meşru müdafaa): orantılı savunma beklenir,
  - 3. kişi lehine meşru müdafaa: siz kavgaya tanık olduğunuzda kavgayı ayırmak üzere orantılı güç kullanması
- Zaruret (ıztırar) hali: lise öğrencisi köpek saldırısına uğruyor ve korunmak için bir dükkan kapısını kırarak içeri girmesi --> sonradan zararın karşılanması istenebilir
- Kuvvet kullanma (ihkak-ı hak): **TBK Md.64/3**

İspat: İspat, bir olayın veya olgunun varlığı veya yokluğu hakkında hakimin kanaat sahibi olmasına yönelik bir ikna faaliyeti

İspat Yükü: TMK Md 6: "Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür."

İSTİSNALAR:

- normal durumun aksinin ispatı
- ispat yükünün Kanunla belirlendiği haller: Bazı örnekler
  - sözleşmelerde, edimin ifa edilmemesinde borçlu, kusursuz olduğunu ispat ile yükümlü tutulmuştur (TBK. 112).
  - Anonim şirketlerde yönetim kurulu üyeleri de kusursuz olduklarını ispatlamadıkça, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zararlardan sorumlu tutulmaktadırlar (TTK m.553/1).

Resmi Sicil: Devlet memurları veya noterler, resmî makamlar tarafından tutulan sicillere (nüfus kütüğü, tapu sicili, evlenme sicili vb.)

Resmi Senet: Noterler veya yetkili makamlar tarafından düzenlenen, mahkeme ilamları, vakıf senedi, miras sözleşmesi vb. yazılı belgeler

İkrar: Taraflardan birinin iddiasının gerçek olduğunun karşı tarafça kabul edilmesi

ÜNİTE 7: Özel Hukukun Dalları

Özel Hukuk: İki tarafın iradelerinin serbest bırakıldığı alandır.

İnsancıl hukuk:

- Her türlü silahlı çatışma ve benzeri sıcak gerginlik ortamında, silahlı çatışma ve sıcak savaşa taraf olamayan, masum (sivil) insanların korunması hukukudur.
- Silahlı çatışmalardan doğabilecek bütün zararların önlenmesi ve sivil halkın bu gibi tehditlere karşı korunmasını sağlayan kurallar bütünüdür.

Genel Kamu Hukuku: Devletin tanımı, öğeleri, tarihsel gelişimi, devlet yapıları ve insan haklarını inceleyen hukuk

Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımının Belirlenmesinde Başvurulan Ölçütler

Egemenlik Ölçütü

Bu ölçüte göre, hukuki bir ilişkinin tarafları ya da taraflardan birisi devletin **egemenlik yetkisine** dayanıyorsa o ilişki bir kamu hukuku ilişkisi olarak nitelendirilmelidir. Zira egemenlik devletin en temel niteliğidir ve devlet bu yetkisine dayanarak hukuki ilişki kurmaktadır.

Menfaat Ölçütü

Menfaat ölçütü, kamu hukuku kurallarının **kamusal menfaatleri** koruduğu, özel hukuk kurallarının ise gerçek ve tüzel kişilerin menfaatlerini koruduğu düşüncesine dayanır. Ancak menfaat kavramı pek çok durumda belirsizdir. Üstelik kamu menfaatleri ile özel kişilerin menfaatleri arasında sınır çizmenin görüldüğü kadar kolay olmadığının da altı çizilmelidir.

İrade Hürriyeti Ölçütü

Bu ölçüt, hukuki bir ilişkide tarafların o ilişkiyi kurmak veya sona erdirmek konusunda **ne kadar serbest** oldukları esasına dayanır. Buna göre taraflar bağımsızsa o ilişki özel hukuk ilişkisi sayılmalıdır.

Eşitlik Ölçütü

Bu ölçüte göre, hukuki bir ilişkinin tarafları eşit statüde ise o ilişki özel hukuk ilişkisi; taraflardan birisi **kamu gücüne** dayanarak daha üst bir statüde ise o ilişki kamu hukuku ilişkisi kabul edilmelidir. -Bu açıdan bakıldığında taraflardan birisi devlet olsa dahi ilişki eşit bir ilişki ise özel hukuk ilişkisinden söz edilebilir.

Pragmatik Ölçüt

Pragmatik ölçüte göre, hukuk gibi geniş bir alan **pratik nedenlerle** kamu hukuku ve özel hukuk ilişkileri ayrılmalıdır. Bu ölçüt bilimsel olmaktan çok uygulama ve öğretim yöntemleri açısından geliştirilmiştir. Nitekim Türkiye’de de hukuk fakülteleri Kamu Hukuku ve Özel Hukuk biçiminde bölünmekte; yüksek lisans eğitimi kamu hukuku-özel hukuk ayrımına göre verilmektedir.

Uygulama Yöntemi Ölçütü

Bu ölçüte göre, **re’sen (kendiliğinden) uygulanan hukuk kuralları** kamu hukuku alanına ilişkindir. Buna karşılık tarafların iradelerine bağlı olarak oluşturulan ve uygulanan kurallar özel hukuk alanına ilişkindir. Nitekim kamu hukuku kuralları kişilerin taleplerinden bağımsız olarak uygulanabilirken özel hukuk kurallarının uygulanabilmesi için kişilerin talepte bulunması gerekir.

Özel Hukukun Dalları

- Medeni Hukuk (4721 sayılı TMK)

- Kişiler Hukuku
- Aile Hukuku
- Eşya Hukuku
- Miras Hukuku
- Borçlar Hukuku (**6098 sayılı Borçlar Kanunu**)
- İş Hukuku
  - Bireysel iş hukuku (**4857 sayılı İş Kanunu**)
  - Toplu iş hukuku (**11695 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu**)
  - Sosyal güvenlik hukuku (**5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu**)
- Ticaret Hukuku (**6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu**)
  - Ticari İşletme Hukuku
  - Şirketler Hukuku
  - Kıymetli Evrak Hukuku
  - Taşıma İşleri Hukuku
  - Deniz Ticareti Hukuku
  - Sigorta Hukuku
- Devletler Özel Hukuku
  - Vatandaşlık Hukuku
  - Yabancılar Hukuku
  - Kanunlar İhtilaf Hukuku

ÜNİTE 8: Kamu Hukukunun Dalları

Özel Hukuk Dalları

- Medeni Hukuk
- İş Hukuku
- Ticari Hukuku
- Devletler özel Hukuku

Kamu Hukuku Dalları

- Uluslararası Kamu Hukuku (Devletler Genel / Umumi Hukuku)
- Anayasa Hukuku
- Genel Kamu Hukuku
- Ceza Hukuku
- İdare Hukuku
- Mali Hukuku
- Yargılama Hukuku

- Kamu hukukunda işlemler tek yönlüdür, devlet karşı tarafın onayını beklemez. Hizmeti alan taraf (bizler), işlemin hukuka uygun olduğunu kabul ederiz (**Hukuka Uygunluk Karinesi**). Ancak hukuka aykırı olduğu düşünülürse, işlemin tarafı olarak **idari yargı**ya gidilir ve işlemin **denetlenmesi** istenir. Aykırılık varsa işlem mahkeme tarafından **iptal** edilir.
- Bu işlemler re'sen icra edilir, kamunun herhangi bir yere gidip onay almasına gerek yoktur (Örneğin: Tayin işlemi, trafik cezasının kesilmesi, ...)

Uluslararası Kamu Hukuku

Devletlerin birbiriyle ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkileri düzenlenir.

Kaynakları:

- **Uluslararası Antlaşmalar:** AİHS ya da 2 devlet arasındaki anlaşmalar

- **Örf ve Adet Hukuku:** Örnek Viyana sözleşmelerinde bir devletin bir sözleşmeye nasıl imza atacağı yazar ama buna taraf olmayan bir devlet, taraf olan bir devletle sözleşme yaparken, örneğin kimin imzalayacağına dair bilgiyi, o devletin bu zamana kadar yaptığı sözleşmelere bakarak kimin yetkili olduğuna karar verilir.
- **Hukukun Genel Kuralları:** Bazı kuralların sözleşmede açıkça yazmasına gerek yoktur. Mesela "her devlet kazanılmış haklar saygı gösterecektir gibi". Bu gibi hukukun genel kurallarına herkesin riayet edeceği kabul edilir.

Anayasa Hukuku

Somut olarak devletin tanımını yapar.

TC Devletin Temel Nitelikleri **(AY Md. 2)**

- İnsan haklarına saygılı devlet
- Atatürk milliyetçiliğine bağlı devlet
- Demokratik devlet
- Laik devlet
- Sosyal devlet
- Hukuk devleti

Anayasaya göre Temel Hak Kategorileri

- Kişisel Kamu Hakları
- Sosyal ve Ekonomik Haklar
- Siyasal Haklar

Genel Kamu Hukuku

Karşılaştırmalı bakış açısı ile devletin tanımını yapmaya çalışır.

İnsan hakları ile yakından ilgilidir ancak insan haklarını farklı şekilde sınıflandırır.

1. Kuşak İnsan Hakları: Devletin karışmama yükümlülüğü altında bulunduğu haklar (klasik haklar) mülkiyet, seçme ve seçilme hakkı (Bu hak anayasaya göre siyasal kamu hakları arasında yer alır)
2. Kuşak İnsan Hakları: Devletten bir şey isteme hakları
3. Kuşak İnsan Hakları: 2. dünya savaşı sonrası ortaya çıkan haklar
Kişisel verilerin korunması hakkı (Anayasa'da 20. maddede kişisel kamu hakları grubundadır)

Bir hakkın kaçınıcı kuşak hak olduğu farklı kategoridir, anayasaya göre hangi hak grubunda olduğu farklı kategoridir.

Anayasa hukuku ile çok iç içedir.

Devletin:

- İnsan
- Ülke
- Egemenlik

olmak üzere 3 temel unsuru bulunur.

Ceza Hukuku

(TCK başta olmak üzere birçok kanunda -TTK gibi- ceza tanımı vardır)

Dar tanım: Suç ve ceza

Geniş Tanım: İnfaz hukuku, ceza usul hukuku gibi daha geniş alanları vardır.

Yaptırımlar

1. Ceza
  - a) Hapis Cezası
    - Ağırlaştırılmış müebbet

- Müebbet
- Süreli hapis
  - Kanun farklı bir düzenleme öngörmediyse 1 aydan az 20 yıldan fazla olamaz
  - Verilen ceza 1 yıldan az ise buna "kısa süreli hapis cezası" denilir. Bu cezalar TCK 51'e göre yaptırım tedbirlere çevrilir.

b) Adli Para Cezası

- Kanun farklı bir düzenleme öngörmediyse :
  - 5 - 730 gün arasında olmalıdır.
  - Gün para cezası sisteminde 20 - 100 TL arasında olabilir.

2. Güvenlik Tedbirleri

- Belirli haklardan yoksun bırakma
- Müsadere

Diğer Alanlar

- İdare Hukuku: Yetki ve görevler, ...
- Mali Hukuk: --> Vergi Hukuku: Vergi kimden hangi oranda hangi vergi alınır...
  - Vergi Hukukunda Genel İlkeler:
    - Vergi geneldir - herkesten vergi alınır
    - Vergide adalet esastır - Alınan vergi herkesin mali gücüne göre alınır
    - Vergide kanunilik ilkesi esastır - vergi kanunla koyulur, değiştirilir ve kaldırılır
- Yargılama Hukuku:
  - Medeni Yargılama : Boşanma davasının açılma yöntemleri
  - İcra İflas Hukuku:
  - Ceza Muhakemesi: sanık, şüpheli kimdir...
  - İdari Yargılama:
  - Uyuşmazlık Yargılaması:
  - Anayasa yargısı: kanunun aykırılığına dair kim anayasa yargısını harekete geçirir,...